

Türk Toplumunda Deri Bakımı ile İlgili Bilgi Seviyesinin Değerlendirilmesi

Assessment of Knowledge About Skin Care Among Turkish People

Gonca Gökdemir, Seher Arı, Adem Köşlü

Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Dermatoloji Kliniği, İstanbul, Türkiye

Özet

Amaç: Deri bakımı, sağlıklı bir deri için gereklidir. Ancak deri bakım alışkanlıkları toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu konuyla ilgili Türk toplumunda yapılmış az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmadaki amacımız Türk toplumunun deri bakımı konusunda bilgi seviyesini, deri bakım ürünü kullanım alışkanlıklarını belirlemektir.

Gereç ve Yöntem: Ekim 2006-Mayıs 2007 tarihleri arasında hastanemiz dermatoloji polikliniğine başvuran hastalara demografik özelliklerini, deri tipi, deri bakımı konusunda bilgisini, deri bakım ürünü kullanım alışkanlıklarını sorgulayan standart bir anket formu dolduruldu.

Bulgular: Çalışmaya 16-65 yaş arasında 870 (601 K, 269 E) kişi alındı. Çalışma grubumuzda 443 kişi (% 50) deri bakımı deyince temizlik anladığını, 162 kişi (%18) ise hiçbirşey anlamadığını belirtti. Deri bakım ürün kullanımı %51 ve en sık kullanılan deri bakım ürünleri ise nemlendirici (%37.9) ve temizleyicilerdi (%35.2). Deri bakım ürünü kullanan bireylerin %42.5'inin deri bakım ürünlerini alırken kimseye danışmadığı, bu ürünlerin en sık eczane (%30.4) ve marketlerden (%25.4) alındığı, alırken deri yapısına uygunluk (%30.1) ve kalitesine (%25.2) dikkat edildiği, katılımcıların %84'ünün deri bakımı için aylık bir bütçe ayırmadığı ve %90'nın profesyonel deri bakımı yaptırmadığı tespit edildi.

Sonuç: Çalışmamız toplumumuzda deri bakımı ve deri bakım ürünleri konusundaki bilgi seviyesinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu konuyla ilgili toplumun doğru ve güvenilir bilgi alması için dermatologlara önemli görevler düşmektedir. (*Turkderm 2008; 42: 60-3*)

Anahtar Kelimeler: Deri Bakımı, deri bakım ürünleri, Türk toplumu

Summary

Background and Design: Skin care is essential for maintenance of healthy skin. But skin care behaviors vary in different societies. There are a few studies about this subject in Turkish population. The aim of this study was to determine behaviors of skin care products use and knowledge about skin care.

Material and Method: A total of 870 patients were enrolled to the study between October 2006 and May 2007. The study group were composed of patients in dermatology out-patient clinic. A standart questionnaire was completed by the study group. Demographic characteristics, skin care knowledge, behaviors of skin care use were recorded to the questionnaire.

Results: The study group included 870 participants between 16-65 years old (601 F, 269 M). Half of them (443 subjects) defined skin care as cleanness, 162 of them (18%) could not defined skin care. The prevalence of skin care products use was 51% (443 subjects) and the most popular use of skin care products were moisturizers (37.9%) and cleansers (35.2%). 42.5% of users of skin care product did not consult anyone, 30.1% and 25.2 % was notting accordance to his/her skin type and quality when buying product. 30.4% of them was getting skin care products from pharmacy and 25.4% from markets, 84% of participants did not reserve budget, 90% of them did not undergo professional skin care.

Conclusion: Our study showed that knowledge about skin care and skin care products was insufficient in our population like results of previous studies. It is seen that Turkish people need to be informed about this topic by dermatologists. (*Turkderm 2008; 42: 60-3*)

Key Words: Skin care, skin care products, Turkish people

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Dr. Gonca Gökdemir, Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Dermatoloji Kliniği, İstanbul, Türkiye
Tel.: 0212 231 22 09 E-mail: goncagokdemir@yahoo.com

Derinin temizliğini sağlamak, deriyi dış etkenlerden korumak ve hasarlanmasına neden olan faktörleri engellemek etkili bir deri bakımı ile mümkündür. Sağlıklı cildin devamı için deri tiplerine özel hazırlanmış temizleme ve kozmetik ürünlerinin (besleyici, nemlendirici, güneş koruyucu gibi) kullanılması ve/veya uygulanması "deri bakımı" olarak isimlendirilir^{1,2}.

Kozmetik sektöründeki hızlı gelişmeler, görsel ve yazılı basın ilgisini, güzellik merkezi sayısındaki artış, daha sosyal bir hayat ve dış görünüme önem verme gibi nedenlerle deri bakım ürününü kullanma alışkanlığında değişimler olmuştur. Son yıllarda kozmetik sektöründeki gelişmeler, deri bakım ürünlerine olan talebi artırmıştır. Üstelik kozmetik tüketimi savaşlardan ve ekonomik koşullardan hiç etkilenmeyen bir olgu haline gelmiş ve insanlar kişisel hayat standartları ile bağımlı olmaksızın, kozmetik ürünlere karşı daha kuvvetli bir ilgi göstermeye başlamıştır^{1,3,4}. Ancak ülkemizde bu konu ile ilgili fazla sayıda çalışma bulunmamaktadır. Biz çalışmamızda toplumumuzun deri bakımı hakkında bilgi seviyesini ve deri bakım ürünü kullanma alışkanlıklarını araştırmayı amaçladık.

Gereç ve Yöntem

Ekim 2006-Mayıs 2007 tarihleri arasında Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi dermatoloji poliklinik hastaları çalışma grubumuza dahil edildi.

Tüm katılımcılara demografik özellikleri ve deri bakımı ile ilgili bilgi seviyesini değerlendirmek amacıyla standart bir anket formu dolduruldu. Ankette hastaların kullandıkları deri bakım ürünleri ve kullanma alışkanlıkları, deri bakımı ile ilgili bilgileri nereden edindikleri, ürün seçiminde dikkat ettikleri noktalar, ürünleri kime danışarak ve nereden aldıkları, alırken neye dikkat ettikleri, bunun için ayırdıkları aylık bütçe ve profesyonel deri bakımı yaptırıp-yaptırmadıkları sorgulandı. Anket formlarına bireylerin deri tipi hakkındaki kendi düşünceleri kaydedildi ve her katılımcının deri tipi doktor tarafından da değerlendirildi. Deri tipinin saptanması için herhangi bir cihaz kullanılmadı. Hastaların deri tipleri dermato-

lojik muayene ile belirlendi. Gall ve ark.'nın² belirttiği şekilde deri tipleri normal, kuru, yağlı, karma ve hassas olmak üzere 5 ayrı grupta incelendi (Tablo 1).

Klinikte yatan hastalar, sistemik tedavi gerektirecek dermatolojik hastalığı olanlar (akne, psöriazis, pemfigus vb), 16 yaş altı ve 65 yaş üstü bireyler çalışmaya alınmadı. Çalışma grubumuzdaki katılımcıların saç-saçlı deri ile ilgili bakım alışkanlıkları anket formlarında değerlendirilmedi.

Bulgular

Çalışmamıza 601'i kadın (%69), 269'u erkek (%31) toplam 870 kişi katıldı. Katılımcıların ortalama yaşı 34.5 (16-65 yaş) idi. Anketi tamamlayan 870 kişinin demografik özellikleri Tablo 2'de gösterilmiştir. Deri tipi değerlendirilmesinde hasta-hekim uyumu %78 (679 kişi) olarak saptanmıştır.

Katılımcıların %50'si (443 kişi) deri bakımından ne anladıkları sorusunu "temizlik" olarak yanıtlamışlardır. Anketi dolduran 162 katılımcı (%18) ise hiçbir fikrinin olmadığını belirtmiştir (Tablo 3).

Çalışma grubunun yaklaşık yarısı (443 kişi, %51) herhangi bir deri bakım ürünü kullandığını belirtmişti. Deri bakım ürünü kullanma sıklığı kadınlarda %57.7 (347 kişi) ve erkeklerde %34.9 (94 kişi) olarak bulundu. Eğitim düzeyi arttıkça katılımcıların deri bakım ürün kullanım oranı artmaktaydı. Genç yaş gruplarında (<20 yaş grubu ve 21-30 yaş grubu) deri bakım ürünü kullanımı diğer yaş gruplarına göre daha fazlaydı (Tablo 4). Katılımcıların %84'ü deri bakım ürünlerine aylık bir bütçe ayırmadıklarını ifade etti. Kullanılan deri bakım ürünleri sorgulandığında ise en sık nemlendirici (%37.9) ve temizleyicilerin (%35.2) kullanıldığı belirtildi. Güneş koruyucu krem kullanım oranı % 10.5 idi (Tablo 5).

Deri bakımı ile ilgili bilgilerin en sık yazılı basın (%25) ve görsel basın (%18.2), üçüncü sıklıkta ise dermatologdan (%15.6) edinildiği tespit edildi. Katılımcıların %15'i ise bu konuda

Tablo 1. Hastaların deri tipini değerlendirme kriterleri²

Normal deri	Görünür bir lezyonu, hissedilir bir rahatsızlığı olmayan, normal elastikiyete sahip, stratum korneum tabakasının normal su içeriği ve sebum sekresyonu olan deridir. Porları sıkı bir deridir. Ne aşırı yağlı, ne de aşırı kurudur.
Yağlı deri	Deri kalınlaşması ve artmış sebum sekresyonu mevcuttur. Yağlı deri parlaktır, genişlemiş porları, klasik 'siyah noktaları' vardır. Deri parlak görünümündedir.
Kuru deri	Stratum korneum tabakasının bariyer fonksiyonunda azalma ve transepidermal su kaybında artma ile karakterizedir. Nemsizdir, incedir, elastikiyeti azdır ve hassastır. Yıkandıktan sonra kolayca gerilir, kızarı ve pullanmalar görülür.
Hassas deri	Stratum korneum tabakasının bütünlüğünün bozulmasına bağlı bariyer fonksiyonunun azalması sonucu dış faktörlere ve uygulanan bazı maddelere karşı aşırı reaksiyon gösteren deri tipidir. Kaşıntı, kuruluk, batma ve yanma gibi subjektif semptomların yanısıra eritem, ödem, plak oluşumu gibi inflamatuvar yanıtların gözlemlendiği bir durumdur.
Karma deri	Alın, burun ve çene yağlı olup, göz çevresi ve yanakların kuru olduğu deri tipleri, karma derilerdir.

Tablo 2. Katılımcıların demografik özellikleri ve deri tipi değerlendirme sonuçları

	Kadın (%)	Erkek (%)	Toplam (%)
Yaş Grupları			
<20	69 (7)	29 (3)	98 (11)
21-30	267 (30)	123 (14)	390 (44)
31-40	140 (16)	65 (7)	205 (23)
>40	125 (14)	52 (5)	177 (20)
Eğitim seviyesi			
Okur-yazar olmayan	36 (4)	7 (0.8)	43 (4.9)
İlköğretim	201 (23)	83 (9)	284 (32)
Lise	187 (21)	79 (9)	266 (30)
Üniversite	177 (20)	100 (11)	277 (31)
Deri tipi: Hasta-hekim uyumu			
Uyumsuz	143 (23.7)	48 (17.8)	191 (22)
Uyumlu	458 (76.2)	221 (82.1)	679 (78)

Tablo 3. Katılımcıların deri bakımından ne anladıkları sorusuna verdikleri yanıtlar

	Kadın (%)	Erkek (%)	Toplam
Temizlik	329 (54.7)	114 (42.3)	443 (50)
Hiçbir fikri yok	111 (18.4)	51 (19)	162 (18)
Deri hastalığının olmaması	80 (13.3)	65 (24)	145 (16)
Güzellik-güzel görünüm	64 (10.6)	29 (10.7)	93 (10)
Özel ürünle ile bakım	17 (3)	10 (3.7)	27 (3)

hiçbir bilgi almadığını ifade etti. Deri bakım ürünlerini kime danışarak aldıklarını sorguladığımızda % 42.5'i (180 kişi) kendisinin belirlediğini, %21.2'si (90 kişi) ise arkadaş tavsiyesi ile aldığını belirtti. Daha az sıklıkta, dermatolog (%16.5), güzellik uzmanı (%11.1) ve eczacıya (%8.5) danışıldığı ifade edildi. Deri bakım ürünlerinin sıklıkla alındığı yerler eczane (%30.4), market (%25.1) ve parfümeriydi (%21.2). Bu ürünleri alırken

dikkat edilen noktalar ürünün deri yapısına uygunluğu (%30), kalitesi (%25.2) ve markası (%19.4) idi. (Tablo 6) Çalışma grubumuzun %90'ı profesyonel deri bakımı yaptırmıyordu, düzenli deri bakımı yaptıranların oranı %1, arasıra yaptıranların oranı ise %9'du.

Tartışma

Deri bakımı ve kozmetiklerle ilgili yapılmış çalışmalar; toplumsal tüketici davranışları, belirlenmiş bir popülasyonda spesifik ürünlerin kullanımı (güneş koruyucular ya da nemlendiriciler gibi), dermatoloji hastalarının deri bakımı ile ilgili eğitimi, dermatoloji/kozmetik hastalarının beklentileri ve

Tablo 4. Düzenli deri bakım ürün kullanımı

	Deri bakım ürünü kullanan grup (%)	Deri bakım ürünü kullanmayan grup (%)
Cinsiyet		
Kadın	347 (57.7)	254 (42.3)
Erkek	94 (34.9)	175 (65.1)
Eğitim durumu		
Okur-yazar olmayan	8 (18.6)	35 (81.4)
İlköğretim	107 (37.6)	177 (62.4)
Lise	150 (56.4)	116 (43.6)
Üniversite	176 (63.5)	101 (36.5)
Yaş grupları		
<20	51 (52)	47 (48)
21-30	215 (55)	175 (45)
31-40	96 (46)	109 (54)
>40	79 (45)	98 (55)

Tablo 5. Kullanılan deri bakım ürünleri

	N (%)
Nemlendirici	330 (37.9)
Temizleyici	307 (35.2)
Tonik vb arındırıcı ürünler	105 (12)
Güneş koruyucu krem	92 (10.5)
Özel bakım ürünleri (peeling, maske vb)	43 (4.9)
Besleyiciler	29 (3.3)

Tablo 6. Katılımcıların deri bakımı ürünleri ile ilgili bilgi seviyesine ait bulgular

		Kadın (%)	Erkek (%)	Toplam (%)
Deri bakımı ile ilgili bilgileri nereden ediniyorsunuz?	Yazılı basın (gazete, dergi vb)	191 (20)	91 (23)	282 (25)
	Görsel basın (televizyon, sokak reklamları vb)	140 (14.9)	64 (16)	206 (18.2)
	Dermatolog	136 (14.5)	41 (10)	177 (15.6)
	Hiçbir bilgi almıyor	109 (11.6)	61 (15)	170 (15)
	İnternet	80 (8.5)	30 (7)	110 (9.7)
	Güzellik uzmanı	94 (10)	10 (2)	104 (9.2)
Deri bakım ürünlerini kime danışarak alıyorsunuz?	Eczacı	67 (7.1)	12 (3)	79 (7)
	Kendim belirlerim	127 (42.9)	53 (41.7)	180 (42.5)
	Arkadaş tavsiyesi	60 (20.2)	30 (23.6)	90 (21.2)
	Dermatolog	44 (14.8)	26 (20.4)	70 (16.5)
	Güzellik uzmanı	37 (12.5)	10 (8.3)	47 (11.1)
Deri bakım ürünlerini nereden alıyorsunuz?	Eczacı	28 (9.4)	8 (6)	36 (8.5)
	Eczane	90 (31)	36 (29)	126 (30.4)
	Market	73 (25)	31 (25)	104 (25.1)
	Parfümeri	63 (21)	25 (20)	88 (21.2)
	Direkt satış	49 (17)	21 (17)	70 (16.9)
Deri bakım ürünü alırken neye dikkat ediyorsunuz?	Kuaför-güzellik salonu	15 (5)	11 (9)	26 (6.2)
	Deri yapısına uygunluk	120 (30)	47 (28.4)	167 (30)
	Kalitesine bakarım	94 (24)	46 (27.8)	140 (25.2)
	Markasına bakarım	77 (20)	31 (18.7)	108 (19.4)
	Fiyatına bakarım	54 (14)	25 (15.1)	79 (14.2)
	Rastgele satın alırım	30 (7.5)	13 (7.8)	43 (7.7)
Ambalajına bakarım	14 (3.5)	3 (1.8)	17 (3)	

kullanılan ürünlerin yaşam kalitesine etkisini araştırmak amacıyla yapılmaktadır. Bu çalışmada dermatoloji poliklinik hastalarında deri bakımı ile ilgili bilgi seviyesi ve deri bakım ürünü kullanma alışkanlıkları araştırılmıştır. Deri tipi değerlendirilmesinde hasta-hekim uyumu %78 (679 kişi) olarak saptanmıştır. Bu sonuç ile Türk toplumunun deri tipini iyi tanıdığı söylenebilir. Ancak katılımcıların %50'si deri bakımını "temizlik" olarak algılamakta ve deri bakımı terimini tarif edememekteydi. Bu konuda hiçbir fikri olmayanların oranı %18 idi. Anketi tamamlayanların %51'i deri bakım ürünü kullanıyordu. En sık kullanılan ürünler nemlendiriciler ve temizleyicilerdi. Deri bakımı ile ilgili bilgilerin en çok gazete, dergi gibi yazılı basından elde edildiği saptandı.

Çelebi ve ark. Türkiye genelinde 2050 kişiden oluşan bir grupta kozmetik ürün kullanımını sorgulayan bir anket çalışması yapmışlardır. Türk toplumunun %52.2'sinin 20 YTL'nin altında kozmetik ürünlere aylık bütçe ayırdığı, %89.8'inin 18-25 yaş arasında kozmetik ürün kullanmayı tercih ettiği, %35.5'inin kozmetik ürün alışverişini parfümeriden yapmayı tercih ettiği ve %54.6'inin kozmetik ürün almaya kendilerinin karar verdiği tespit edilmiştir⁵. Çalışmamızda ise genç yaşlarda, eğitim düzeyi yüksek olan kişilerde ve kadınlarda deri bakım ürünü kullanımı daha fazlaydı. Çelebi ve ark.'nın çalışmasıyla uyumlu olarak, çalışma grubumuzun %42.5'inin deri bakım ürünü alırken kimseye danışmadığı ve %84'ünün deri bakımı için aylık bir bütçe ayırmadığı tespit edildi. Ancak deri bakım ürünlerinin en sık alındığı yer %30.4 eczane ve %25.1 market olarak saptanmıştır. Parfümerinin 3. sırada yer alması çalışma grubumuzun sadece dermatoloji poliklinik hastalarından oluşması ve çalışmanın hastane ortamında yapılması ile açıklanabilir.

Türk literatüründe özel hasta gruplarında yapılmış çalışmalar mevcuttur. Huzurevlerinde yaşayan kadınlarda ve genel toplumda saç bakımı ve saçlı deri ile ilgili kozmetik ürün kullanımını araştıran anket çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarda, katılımcıların yaklaşık %45'inin bilinçsizce ürün kullandıkları ve bu konu ile ilgili herhangi bir kaynaktan bilgi almadıkları tespit edilmiştir. Gelir durumu düşük olan bireylerin ürün alırken fiyatına daha çok dikkat ettiği saptanmıştır. Bulgularımıza benzer şekilde eğitim durumu yüksek olan bayanların daha çok kozmetik ürün kullandığı tespit edilmiştir^{6,7}. Çalışmamızda saç ve saçlı deri bakımı sorgulanmadı. Fakat saç sağlığı ve bakımı konusunda olduğu gibi bireylerin deri bakımı konusunda da bilgisinin yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır.

Farklı çalışmalarda güneş ışınlarının deri üzerindeki etkileri, güneş koruyucu kullanma alışkanlıkları veya ebeveynlerin çocuklarını güneşten koruma bilinci sorgulanmıştır^{8,9,10}. Ermertcan ve ark.'ın¹¹ güneş koruyucuların kullanımı ve diğer güneşten korunma alışkanlıkları ile ilgili bir anket çalışması yapmıştır. Erkeklerde güneş koruyucu kullanımı %19.4, kadınlarda ise %39.2 olarak saptanmıştır. Bizim çalışmamızda ise sadece güneş koruyucu kullanım alışkanlığı soruldu ve bu oran %10.5 (kadınlarda %9.8, erkeklerde %12.2) olarak tespit edildi. Oranların düşük olması çalışmanın kış aylarında ve İstanbul gibi daha kuzey ve soğuk bir ilde yapılmış olmasıyla açıklanabilir.

Kozmetik problemlerle gelen dermatoloji hastaları, dermatologlardan kullanmaları gereken ürün hakkında detaylı bilgi talep etmektedir. Çoğu hasta, kendi deri yapısına uygun spesifik ürün tavsiyesi almayı istemektedir¹²⁻¹⁴. Bizim çalışmamızda, bireylerin beklentileri sorgulanmadı fakat deri bakımı konusunda dermatoloğa başvurma oranının düşük olduğu tespit edildi. Bu sonuç, kişilerin dermatologları sadece hasta olduklarında başvurabilecekleri bir hekim olarak görmeleriyle ilişkili olabilir. Kaymak ve ark.'nın üniversite öğrencileri arasında kozmetik ürün kullanımındaki tutum ve davranışları değerlendirdikleri çalışmalarında, %98.8 oranında kozmetik ürün kullanım

sıklığını saptamışlardır. Üniversite öğrencilerinde, kozmetik ürün seçiminde sıklıkla (%78.1) kendi kararlarına göre davrandıkları tespit edilmiştir¹⁵. Çalışmamızda kozmetik ürün kullanım sıklığının düşük (%51) bulunması, ankete genel dermatoloji poliklinik hastalarının alınmasıyla açıklanabilir. Üniversite öğrencileri gibi yüksek eğitim seviyesi ve genç yaş grubunda yapılan çalışmada ürün kullanımının fazla bulunması şaşırtıcı değildir. Ancak benzer oranda her iki çalışmada da ürün seçiminde en çok kendi kararlarının etkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca çalışmamızda genç yaş grubunda kozmetik ürün kullanımının diğer yaş gruplarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Genç yaş grubunun dış görünümüne daha çok önem vermesi ve daha aktif sosyal hayat nedeniyle ürün kullanımı sıklığının daha fazla olduğu söylenebilir.

Deri bakımı hakkındaki bilgi seviyesi ve deri bakım ürünleri kullanım alışkanlıkları yaşa, cinsiyete ve sosyoekonomik duruma göre değişmektedir. Ülkemizde bu konunun araştırıldığı fazla sayıda çalışma bulunmamaktadır. Deri bakımı ve kozmetik ürünlerinin insanın yaşam kalitesini, moral ve motivasyonunu artırdığı bir gerçektir¹⁶. Bizim çalışmamız, daha önce yapılan çalışmalarla paralel olarak göstermiştir ki; toplumumuzdaki deri bakımı ve kozmetikler konusundaki bilgi yeterli seviyede değildir. Toplumumuzun ve özellikle dermatoloji hastalarının deri bakımı ve deri bakım ürünleri hakkında doğru kaynaklardan bilgi alması gereklidir. Bu konuda en önemli görev hem dermatologlara hem de yazılı ve görsel medyaya düşmektedir.

Kaynaklar

1. Türkoğlu M, Pekmezci E: İnsan derisine genel bakış. Kozmetolojiye giriş. 2'inci baskı. İstanbul, 2006; 3-24.
2. Gall Y, Chappuis JP: Skin care products for normal, dry and greasy skin. *Cosmetic Dermatology*. Ed. Baran R, Maibach HI. London, Martin Dunitz, 1995;89-110.
3. Wallach D: The field of cosmetic dermatology: the need for a patient-centred approach. *J Cosmet Dermatol* 2002;1:137-141.
4. Çelebi CR: Türkiye kozmetik çöplüğüne dönüşebilir. *Online Kozmetoloji Dergisi* 2004;2:3.
5. Çelebi CR: Türk toplumunda kozmetik tüketici davranışları. *Online Kozmetoloji Dergisi* 2004;1:3.
6. Vural T, Çelebi CR, Kahraman T, Uçar Ö, Değer M: Yaşlı türk kadınlarında saç bakımı ve kozmetolojik alışkanlık profili. *Online Kozmetoloji Dergisi* 2003;1:2.
7. Koçak C: Türk toplumunda saç sağlığı ve bakımı konusunda bilgilerin araştırılması. Uzmanlık tezi. İstanbul. 1993.
8. Coogan PF, Geller A, Adams M, Benjes LS, Koh HK: Sun protection practices in preadolescents and adolescents: A school-based survey of almost 25,000 Connecticut school children. *J Am Acad Dermatol* 2001;44:512-9.
9. Devos SA, Baeyens K, Hecke LV: Sunscreen use and skin protection behavior on the Belgian beach. *Int J Dermatol* 2003;42(5):352-356.
10. Robinson JK, Rigel DS, Amonette RA: Summertime sun protection used by adults for their children. *J Am Acad Dermatol* 2000;42:746-53.
11. Ermertcan AT, Öztürkcan S, Dinç G, Yurtman D, Pala D, Şahin MT: Sunscreen use and sun protection practices in students and personnel of Celal Bayar University. *Phodermatol Photoimmunol Photomed* 2005;21:191-197.
12. Berson D: Recommendation of moisturizers and cleansers: a study of unmet needs among dermatology patients. *Cutis* 2005;76:3-6.
13. Higham R: Integration of moisturizers and cleansers into busy dermatology practice. *Cutis* 2005;76:32-3.
14. Draelos ZD: Educating the cosmetic patient. *Dermatol Ther*. 2001;14:178-180.
15. Kaymak Y, Çelik B, Şimşek I: Aynı fakültenin farklı bölümlerinde okuyan kız öğrencilerinde kozmetik ürün kullanımı. *Türk Dermatoloji Dergisi* 2007;1:38-42.
16. Matsuoka Y, Yoneda K, Sadahira C, Katsuura J, Morie T, Kubota Y: Effects of skin care and makeup under instructions from dermatologists on the quality of life female patients with acne vulgaris. *J Dermatol* 2006;33:745-52.